

ارائه مدل اثر هوش هیجانی و هوش دانشگاهی بر گرایش به تقلب با تاکید بر حسابداران آینده

عارف پوراسداله^۱

محمدحامد خانمحمدی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۱۶

چکیده

حرفه حسابداری یکی از منضبط ترین حرفه های دنیا است و به دلیل نوع و ماهیت خدماتی که ارائه میکند باید اعتبار و اعتماد خاصی داشته باشد. امروزه مجامع قانون گذار حرفه حسابداری و مدیریت به علل ایجاد تقلب و راههای موجود به منظور جلوگیری از وقوع رفتار متقلبانه در گزارشگری مالی توجه خاصی کرده اند. در بررسی عوامل موفقیت افراد در سازمان ها، همواره از هوش هیجانی یا ضریب هوشی به عنوان عامل کلیدی یاد می شود که در فرآیند پیشرفت شغلی افراد از بالاترین اثر برخوردار است. هدف اصلی این پژوهش ارائه مدل اثر هوش هیجانی و هوش دانشگاهی بر گرایش به تقلب با تاکید بر حسابداران آینده می باشد. روش پژوهش در این پژوهش کیفی است که به صورت پیمایشی و توزیع پرسشنامه انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان رشته حسابداری در مقاطع کاردانی-کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند می باشد که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۲۲۸ به عنوان نمونه آماری این پژوهش تعیین شد. نتایج حاصل از تحلیل استنباطی آزمون فرضیه های پژوهش نشان داد که هوش هیجانی با گرایش به تقلب ارتباط مثبت و معنادار دارد. اما هوش دانشگاهی با گرایش به تقلب ارتباط منفی و معنادار دارد. جنسیت با گرایش به تقلب ارتباط معنادار ندارد. دین با گرایش به تقلب ارتباط معنادار ندارد. و همچنین درآمد با گرایش به تقلب ارتباط معنادار ندارد.

واژه های کلیدی: هوش هیجانی، هوش دانشگاهی، گرایش به تقلب، حسابداران آینده.

طبقه بندی JEL: G13, D82, G41

۱ - گروه حسابداری، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، aref.pourasollah@iau.ir

۲ - گروه حسابداری، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، khammohammadi.mh@iau.ac.ir

۱- مقدمه

بررسی هوش هیجانی به طور جدی با پژوهش علمی در اوایل دهه ۱۹۸۰ شروع شد. او برای نخستین بار بهره هیجانی را برای این دسته توانایی‌ها به کار برد و نخستین آزمون را در این باره ابداع کرد. امروزه هوش هیجانی به یک مبحث محبوب در روانشناسی تفاوت‌های فردی تبدیل شده است (یونیار و هاناواتی، ۲۰۲۴). هوش هیجانی به عنوان یک توانایی ذهنی که با استفاده از آزمون‌های حداکثر عملکرد ارزیابی می‌شود و به عنوان مجموعه‌ای از خصوصیات شخصیتی که از طریق خود گزارش دهی سنجش می‌شود، فرض می‌شود (آمریزا و همکاران، ۲۰۲۳). علاوه بر آن، پژوهش‌های تجربی هوش هیجانی را به عنوان یک شناساگر متغیرهای خروجی مهم مانند عملکرد شغلی در نظر می‌گیرند. هوش هیجانی را بهترین عامل پیش بینی کننده موفقیت در زندگی معرفی کرد که هرکس می‌تواند به آن دست یابد (آلماگتوم و آلبان، ۲۰۲۳). هوش هیجانی مجموعه‌ای از توانایی‌های استدلالی و هیجانی متمایز است و نسبت به هوش اجتماعی توجه بیشتر به مسائل اساسی هیجانی و فرونشاندن مشکلات شخصی و اجتماعی افراد دارد. افراد دارای هوش هیجانی بالا در داشتن رضایت از زندگی، بهره‌مندی از محیط خانوادگی و شریک شدن در احساسات اطرافیان نسبت به دیگران متفاوت بوده و معمولاً افرادی منظم، خون‌گرم، با انگیزه و خوش بینند (ابراهیم و بوکار، ۲۰۲۱). به طور عمومی تقلب به عنوان اقدامی ارادی برای کسب مزایای غیر منصفانه و غیر قانونی تعریف می‌شود. تقلب پدیده‌ای است که در سالهای اخیر مورد توجه پژوهشگران رشته‌های مختلف از جمله حسابداری قرار گرفته است. نتایج پژوهشها در این زمینه نشان می‌دهد که عوامل تقلب متعدد هستند پژوهشها در حوزه حقوق نشان می‌دهد که تقلب در خصوص قواعد حقوقی با روح و فلسفه اصول و قواعد اخلاقی منطبق می‌باشد. هم چنین پژوهشهای رفتاری در حوزه تقلب در گزارشگری مالی نیز نشان می‌دهد که گزارشگری مالی متقلبان به عنوان یک معضل رفتاری مهم در شرکتها بوده است و متاثر از ویژگیهای شخصیتی و اخلاقی است (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۹). هوش هیجانی شامل شناخت کنترل عواطف و هیجانهای خود است. هوش هیجانی اصطلاح فراگیری است که مجموعه گسترده‌ای از مهارتها و خصوصیات فردی را در بر گرفته و به طور معمول به آن دسته مهارت‌های درون فردی و بین فردی گفته می‌شود که فراتر از دایره شخصی از دانشهای پیشین مانند بهره‌مندی و مهارت‌های فنی یا حرفه‌ای است. هوش هیجانی باعث بهبود مهارت‌های درون فردی بین فردی سازش پذیری مدیریت استرس می‌شود هم چنین می‌تواند سطح کارایی افراد را در زمینه تحصیلی و تخصصی افزایش دهد. هوش هیجانی دارای جنبه‌های مثبت و منفی است (راتمونو و فرنیدی، ۲۰۲۲). کنترل عصبانیت یک کارمند توسط مدیر او، نشان از هوش هیجانی مثبت مدیر است (نعمتی و همکاران، ۱۴۰۳). اما جنبه منفی هوش هیجانی، نشان دهنده توانایی افراد برای تحت تاثیر قرار دادن احساسات دیگران به نفع خود می‌باشد افراد با ویژگی هیجانی بالا، بر احساسات و عواطف دیگران تسلط دارند و آن را به نفع خود مدیریت می‌نمایند تا منافع شخصی خود را بدست آورن درک هوش هیجانی دانشجویان می‌تواند به قانون‌گذاران در حوزه آموزش حسابداری در برنامه ریزی درست به منظور آموزش و ارتقاء این هوش برای بهبود رفتارهای اخلاقی دانشجویان رشته حسابداری کمک کند بهبود رفتارهای اخلاقی موجب می‌شود تا در آینده این دانشجویان بتوانند در حرفه‌ی حسابداری رفتارهای اخلاقی را رعایت کنند (عیسی خانی خانسری و همکاران، ۱۴۰۱). تقلب به عنوان یک رویداد

در هر دو چارچوب کلان و خرد پیش بینی پذیر است زیرا هر معلولی باید شرایطی داشته باشد تا ایجاد شود، در سطح کلان یک همبستگی بین وضع عمومی اقتصاد صنعت و میل به تقلب وجود دارد (رضاقلی زاده و همکاران، ۱۴۰۳). در سطح خرد پیش بینی پذیری تقلب از این بینش بر می آید که بیشتر تقلبها دارای ویژگی های مشترک هستند یک کادر حرفه ای حسابداری میتواند از طریق پایبندی به اصول دینی اخلاق حرفه ای و مراقبت حرفه ای از وقوع و انجام تقلب جلوگیری کند؛ بنابراین حضور تقلب به عنوان عاملی بحران زا در عرصه مالی تهدیدی جدی برای اعتماد عمومی به اطلاعات مالی و فرآیند گزارشگری مالی محسوب میشود و هزینه ها و پیامدهای سنگینی برای گروههای مختلف به دنبال دارد (وود و همکاران، ۲۰۲۱). تقلب معضل وسیعی است که هیچ مرز صنعت کشور و اندازه شرکتی نمیشناسد محققان از کشف ویژگیهای مردم شناسی متقلبان عاجز مانده اند ویژگیهای این افراد تفاوت چندانی با افراد عام ندارد و به عبارت دیگر هر شخصی میتواند مرتکب تقلب گردد و با ایجاد پاره ای از شرایط هر شخصی قادر به انجام تقلب است (فرناندیتا و موسلیچا، ۲۰۲۰). بنابراین پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخی برای سوال پژوهش است که آیا هوش هیجانی با گرایش به تقلب در بین حسابداران آینده ارتباط دارد یا خیر؟ در حال حاضر حرفه حسابداری در موقعیتی است که به مقدار زیادی تحت تاثیر عواملی همچون قابلیت اتکا اعتماد و مسئولیتهای اجتماعی قرار دارد بنابراین توجه کردن به ویژگی های فردی و قضاوتهای اخلاقی در این حرفه موضوعی بسیار مفید خواهد بود. چون بدون توجه به مسائل و خصوصیات شخصیتی جایگاه و اعتبار این حرفه دچار لغزش و سقوط میشود. با توجه به اینکه منابع اطلاعاتی حسابداری شرکتها همواره منبع بسیار مهمی برای تصمیم گیریهای صحیح و منطقی بوده است از این رو شواهد تجربی ناشی از این مطالعه میتواند به مدیران در راستای بهبود و کاهش تقلب حسابداران کمک نماید. این مطالعه با بهره گرفتن از مفهوم نظریه ارتباطات به بسط مبانی نظری حوزه مورد مطالعه از طریق پر کردن خلاء ادبیات نظری با نشان دادن تاثیر هوش هیجانی و هوش اجتماعی و مسئولیت پذیری اجتماعی کمک میکند.

۲- مبانی نظری و توسعه فرضیه ها

هوش هیجانی به توانایی درک دیگران و برقراری ارتباط عاطفانه با دیگران گفته میشود و شامل یک سری از مهارت ها نظیر دریافت اطلاعات جمع آوری اطلاعات و مدیریت احساسات فرد و دیگران است. مطالعات نشان داده اند که هوش هیجانی متغیر مهمی در تصمیم گیری های اخلاقی است. این مطالعات بر این نکته اشاره دارند که افراد با هوش هیجانی بالا احتمالاً کمتر درگیر رفتارهای غیر اخلاقی می شوند. دارا بودن هوش هیجانی یکی از ویژگی های مورد نیاز برای حسابداران است. این ویژگی به حسابداران کمک میکند تا بتوانند کار خود را در زمینه، رهبری روابط با مشتریان و تصمیم گیری به شیوه ای بهتر انجام دهند. این موضوع تا آنجا اهمیت دارد که مؤسسات بزرگ حسابرسی در جذب و بکارگیری حسابرسان با هوش هیجانی مناسب تأکید دارند. هوش هیجانی محرک رفتارهای اخلاقی افراد است. درک هوش هیجانی دانشجویان میتواند به قانون گذاران در حوزه آموزش حسابداری در برنامه ریزی درست به منظور آموزش و ارتقاء این هوش برای بهبود رفتارهای اخلاقی دانشجویان رشته حسابداری کمک کند بهبود رفتارهای اخلاقی موجب می شود تا در آینده این دانشجویان بتوانند در حرفه ی حسابداری رفتارهای

اخلاقی را رعایت کنند. این پژوهشگران نشان دادند که در دنیای امروز سازمان ها برای آن که بتوانند بر چالشهای خود غلبه کنند؛ نیازمند کارکنانی هستند که هوش هیجانی مناسبی را دارا باشند. هم چنین مطالعات نشان داده است که هوش هیجانی در دانشجویان حسابداری کمتر از سایر دانشجویان در رشته های مرتبط است. هوش هیجانی باعث بهبود مهارتهای درون فردی بین فردی سازش پذیری مدیریت استرس میشود. هم چنین می تواند سطح کارایی افراد را در زمینه تحصیلی و تخصصی را افزایش دهد (عیسی خانی خانسری و همکاران، ۱۳۹۹). یونیار و هاناواتی^۱ (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی تاثیر هوش هیجانی بر تمایل به تقلب به صورت پیمایشی در بین دانشجویان رشته حسابداری دانشگاه های اندونزی بر اساس تحلیل تکنیک مدل معادلات ساختاری پرداختند که نتایج نشان داد هوش هیجانی تاثیر منفی بر تمایل به تقلب دارد. ابوح^۲ (۲۰۲۳) در پژوهشی ارتباط هوش هیجانی و گرایش به تقلب را به صورت پیمایشی در بین حسابداران آینده نیجریه و در تعداد ۲۲۵ نمونه آماری تحلیل و بررسی کردند که نتایج نشان داد افزایش مولفه های هوش هیجانی منجر به افزایش سطح گرایش به تقلب در بین نمونه آماری شده است. آلماگتوم و آلبان^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی تاثیر ابعاد اخلاقی بر گرایش به تقلب در حسابداران: چشم انداز روانشناسی را در تعداد ۱۶۸ نمونه آماری تحلیل کردند که نتایج نشان داد ابعاد اخلاقی و سیستم کنترل دارای تاثیر مثبتی بر گرایش به تقلب در بین حسابداران است. خوشبخت و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که دینداری حسابداران بر تقلب های گزارشگری مالی تأثیر منفی و معناداری دارد و بر اخلاق حرفه ای حسابداران تأثیر مثبت و معناداری می گذارد. همچنین، دینداری موجب می گردد تا حسابداران از سطح اخلاقی بالاتری برخوردار باشند و این سطح اخلاقی بالاتر عاملی مؤثر در کاهش تقلب در گزارشگری مالی توسط حسابداران است که نشان می دهد اخلاق حرفه ای حسابداران، رابطه بین دینداری آن ها و تقلب های گزارشگری را توضیح می دهد. وقفی (۱۴۰۰) نشان داد که تحصیل در رشته حسابداری بر تغییر در هوش هیجانی دانشجویان رشته حسابداری تاثیرگذار است. تحصیل در رشته حسابداری بر تغییر در وسواس فکری دانشجویان رشته حسابداری تاثیرگذار است. تحصیل در رشته حسابداری بر تغییر در مسئولیت پذیری دانشجویان رشته حسابداری تاثیرگذار است. رضازاده و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد که ویژگی های تاریک شخصیت (خودشیفتگی، ماکیاولیسم، جامعه ستیزی و سادیسم) بر گزارشگری مالی متقلبانه تاثیر مثبت و معنادار دارند، در حالی که ویژگی های شناختی خودکارآمدی و منبع کنترل تاثیر معناداری بر گزارشگری مالی متقلبانه ندارند. همچنین بر مبنای یافته های پژوهش، خودکارآمدی و منبع کنترل بر صفات تاریک شخصیت تاثیر منفی و معناداری دارند. فرضیه های پژوهش حاضر به صورت زیر تدوین می شود:

- ۱) هوش هیجانی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد.
- ۲) هوش دانشگاهی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد.
- ۳) جنسیت با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد.

^۱ -Youniar & Hnawati

^۲ - Oboh

^۳ - Almagtome, & Abo-aljun

۴) دین با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد.

۵) درآمد با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد.

۳- روش پژوهش و جامعه آماری

روش پژوهش از بعد هدف کاربردی است و از لحاظ روش از نوع پیمایشی-علی است. پژوهش از نظر ماهیت روابط بین متغیرها از نوع همبستگی به شمار می آید چون به تعیین میزان تاثیر متغیرهای مستقل بر وابسته پرداخته است. داده‌های مورد استفاده در این پژوهش، با استفاده از پرسشنامه استاندارد ابوح^۱ (۲۰۲۳) و پرسشنامه هوش هیجانی گلمن^۲ جمع‌آوری خواهد شد. در پژوهش حاضر بر اساس طیف سنجش لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم استفاده خواهد شد. بدین ترتیب سوال های ۱ تا ۴ مربوط به هوش دانشگاهی (متغیر مستقل)، سوال های ۵ تا ۸ مربوط به دین در مدل اول (متغیر کنترلی) و در مدل دوم (متغیر تعدیلگر)، سوال های ۹ تا ۱۲ مربوط به گرایش به تقلب (متغیر وابسته) و سوال های ۱۳ تا ۴۵ مربوط به هوش هیجانی (متغیر مستقل) می باشد. سوال های مربوط به متغیرهای جنسیت و درآمد در مدل اول (متغیر کنترلی) و در مدل دوم (متغیر تعدیلگر) با استفاده از سوالات مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی پرسشنامه که شامل سن، جنسیت، تحصیلات و میزان درآمد است سنجیده می شود. جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان رشته حسابداری بین مقاطع کاردانی-کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند که تعداد آن برابر با ۵۶۰ دانشجوی می باشد. نمونه گیری به روش در دسترس انجام خواهد شد روش نمونه گیری از نوع تصادفی طبقه ای است. در نهایت بر اساس فرمول کوکران تعداد ۲۲۸ از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند در مقاطع کاردانی-کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری رشته حسابداری می باشد.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{n} \left[\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right]} = \frac{\frac{(1.96)^2 (0.5)(0.5)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{560} \left[\frac{(1.96)^2 (0.5)(0.5)}{(0.05)^2} - 1 \right]} = 228$$

۴) یافته های پژوهش

۴-۱) آمار توصیفی

در این پژوهش تعداد ۲۲۸ نفر از دانشجویان رشته حسابداری دانشگاه آزاد دماوند در مقاطع مختلف به عنوان نمونه آماری تعیین و سپس، پرسشنامه‌ها بین آن‌ها توزیع و پرسشنامه‌ها توسط دانشجویان پاسخ داده شد. در این بخش ویژگی‌های جمعیت شناختی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی بیان می‌شود.

^۱ -Obloh

^۲ -Golman

جدول ۱: جنسیت دانشجویان

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۱۶۴	۷۱.۹٪
زن	۶۴	۲۸.۱٪
کل	۲۲۸	۱۰۰

(منبع: یافته های پژوهشگر)

جدول ۲: سن دانشجویان

سن	فراوانی	درصد فراوانی
کمتر از ۳۰ سال	۱۴۲	٪۶۲.۳
بین ۳۱ تا ۴۰ سال	۷۱	٪۳۱.۱
بیشتر از ۴۰ سال	۱۵	٪۶.۶
کل	۲۲۸	٪۱۰۰

(منبع: یافته های پژوهشگر)

جدول ۳: مقطع تحصیلی دانشجویان

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی
کاردانی و کارشناسی	۱۷۵	٪۷۶.۸
کارشناسی ارشد	۳۹	٪۱۷.۱
دکتری	۱۴	٪۶.۱
کل	۲۲۸	٪۱۰۰

(منبع: یافته های پژوهشگر)

جدول ۴: درآمد شغلی دانشجویان

درآمد	فراوانی	درصد فراوانی
کم (کمتر از ۵ میلیون تومان)	۶۴	٪۲۸.۱
متوسط (بین ۶ تا ۲۰ میلیون تومان)	۱۰۲	٪۴۴.۷
زیاد (بیشتر از ۲۰ میلیون تومان)	۶۲	٪۲۷.۲
کل	۲۲۸	٪۱۰۰

(منبع: یافته های پژوهشگر)

۴-۲) آمار استنباطی

همانطور که نتایج پایایی مولفه های پرسشنامه در جدول ۶ نشان داده شده است ضرایب آلفای کرونباخ بیشتر از ۰.۷ بوده که از پایایی مطلوبی برخوردار می باشد و نتایج پایایی مرکب نیز بیشتر از ۰.۷ است که نشان دهنده اعتبار و پایایی پرسشنامه توزیع شده است.

جدول ۵: نتایج آزمون نرمالیتی برای مولفه های پرسشنامه (یافته پژوهشگر).

متغیرهای پژوهش	آماره z	سطح معناداری
هوش دانشگاهی	۰/۰۹۸	۰/۰۰۰
دین	۰/۱۱۶	۰/۰۰۰
گرایش به تقلب	۰/۱۱۴	۰/۰۰۰
هوش هیجانی	۰/۰۶۷	۰/۰۰۰

(منبع: یافته های پژوهشگر).

جدول ۶: بررسی پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ و پایایی مرکب).

مولفه	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب
هوش دانشگاهی	۰/۷۸۶	۰/۹۶۱
دین	۰/۷۷۰	۰/۹۴۸
گرایش به تقلب	۰/۸۴۸	۰/۸۸۶
هوش هیجانی	۰/۹۵۹	۰/۹۴۱

(منبع: یافته های پژوهشگر).

جدول ۷: میانگین واریانس استخراج شده مربوط به پرسشنامه

بعد	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)
هوش دانشگاهی	۰/۶۹۵
دین	۰/۸۱۹
گرایش به تقلب	۰/۷۲۴
هوش هیجانی	۰/۷۹۹

(منبع: یافته های پژوهشگر).

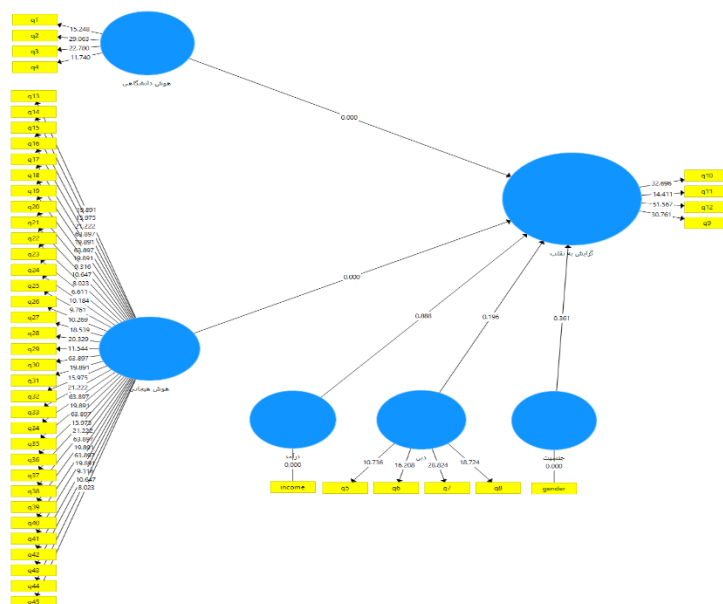
جدول ۸: ماتریس همبستگی و بررسی روایی واگرا متغیرهای پژوهش بر اساس شاخص فورنل و لارکر.

بعد	هوش دانشگاهی	دین	گرایش به تقلب	هوش هیجانی
هوش دانشگاهی	0/905			
دین	0/753	0/925		
گرایش به تقلب	0/715	0/613	0/875	
هوش هیجانی	0/699	0/798	0/784	0/899

(منبع: یافته های پژوهشگر).

جدول ۹: بررسی روابط درون مدل ساختاری

سطح معنی داری	آماره تی	انحراف استاندارد	میانگین	شرح
0.361	0.914	0.022	0.021	جنسیت -> گرایش به تقلب
0.888	0.141	0.022	0.002	درآمد -> گرایش به تقلب
0.196	1.296	0.034	0.043	دین -> گرایش به تقلب
0	5.228	0.023	-0.115	هوش دانشگاهی -> گرایش به تقلب
0	39.454	0.024	0.944	هوش هیجانی -> گرایش به تقلب

شکل ۱: نتایج تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه بر اساس ضرایب معناداری

(منبع: یافته های پژوهشگر).

۳-۴) تحلیل فرضیه های پژوهش

هوش هیجانی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد. نتایج حاصل از تحلیل مدل و جدول روابط بین متغیرها نشان داد که هوش هیجانی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد بنابراین این فرضیه مورد تایید قرار می گیرد و فرضیه اول پژوهش با سطح اطمینان ۹۵٪ تایید شده است که این رابطه به صورت مثبت و مستقیم است که نشان می دهد با افزایش هوش هیجانی گرایش به تقلب نیز افزایش می یابد. هوش دانشگاهی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد. نتایج حاصل از تحلیل مدل و جدول روابط بین متغیرها نشان داد که هوش دانشگاهی با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد بنابراین این فرضیه مورد تایید قرار می گیرد و فرضیه دوم پژوهش با سطح اطمینان ۹۵٪ تایید شده است که این رابطه به صورت منفی و معکوس است، بدین معنی که با افزایش هوش دانشگاهی گرایش به تقلب نیز کاهش می یابد. جنسیت با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد. نتایج حاصل از تحلیل مدل و جدول روابط بین متغیرها نشان داد که جنسیت با گرایش به تقلب ارتباط معناداری ندارد بنابراین این فرضیه مورد تایید قرار نمی گیرد و فرضیه سوم پژوهش با سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده است. دین با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد. نتایج حاصل از تحلیل مدل و جدول روابط بین متغیرها نشان داد که دین با گرایش به تقلب ارتباط معناداری ندارد بنابراین این فرضیه مورد تایید قرار نمی گیرد و فرضیه چهارم پژوهش با سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده است. درآمد با گرایش به تقلب ارتباط معنادار دارد. نتایج حاصل از تحلیل مدل و جدول روابط بین متغیرها نشان داد که درآمد با گرایش به تقلب ارتباط معناداری ندارد بنابراین این فرضیه مورد تایید قرار نمی گیرد و فرضیه پنجم پژوهش با سطح اطمینان ۹۵٪ رد شده است.

۵) بحث و نتیجه گیری

تقلب اعتبار و جایگاه حرفه حسابرسی را خدشه دار می کند. زمانی که صورت های مالی حسابرسی شده به دلیل وجود تقلب دوباره ارائه شوند اعتماد عمومی نسبت به حسابرسی از بین می رود. بنابراین، سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان انتظارات خود را در رابطه با کشف تقلب توسط حسابرسان بالا برده اند. الیت و جاکوبسون^۱ (۱۹۸۷)، هوکس^۲ (۱۹۹۱)، نیکولاسین^۳ (۲۰۰۵)، سیلورتون و داویا^۴ (۲۰۰۵)، هوگان و همکاران^۵ (۲۰۰۸). با افزایش ناتوانی حسابرسان در کشف تقلب در طول حسابرسی، نگرانی سهامداران، اعتباردهندگان و تدوین کنندگان استانداردها بیشتر می شود. حسابرسان به دلیل نبود آموزش و آمادگی کافی برای کشف تقلب مورد انتقاد قرار می گیرند. جوزف ولز^۶ (۲۰۰۴)، عضو انجمن بررسی تقلب عنوان می کند که: "حسابرسان نه بسوادند و نه نادان؛ ولی بسیاری از آنها نسبت به تقلب چشم بسته عمل می کنند...". در همین راستا بسیاری دیگر عنوان کرده اند که بیشتر

^۱ - Elliot & Jacobson

^۲ - Hooks

^۳ - Nicolaisen

^۴ - Silverstone & Davia

^۵ - Hogan et al

^۶ - Wells

موسسه های حسابرسی از فارغ التحصیلان کم تجربه دانشگاهی برای انجام کارهای مهم حسابرسی استفاده می کنند و از طرفی سرپرستی مناسبی هم صورت نمی گیرد؛ بنابراین امکان کشف تقلب کاهش می یابد. در دفاع از حسابرسان می توان گفت که آنها بازرسان تقلب نیستند. آنها آموزش دیده اند که چگونگی ارائه منصفانه و طبق اصول پذیرفته شده حسابداری بودن صورتهای مالی را از تمام جنبه های با اهمیت ارزیابی کنند. کشف تقلب بر خلاف حسابرسی صورت های مالی نیازمند تدوین و احراز مهارت ها و روش های منحصر به فردی است که بر اساس آنها بتوان مدارکی مبنی بر وجود تقلب را پیدا کرد (داوینا^۱، ۲۰۰۰). این مهارت ها شامل بررسی و تحلیل ثبت های حسابداری، جمع آوری و ارزیابی شواهد مربوط به صورت های مالی و مصاحبه با همه بخش های مرتبط با احتمال وجود تقلب است بنابراین فقط آگاهی حسابرسان نسبت به امکان تقلب، برای کشف تقلب کافی نیست (خوشبخت و همکاران، ۱۴۰۱). واضح است که حسابرسان دارای این نگرشند که برای کشف این موارد به طور کامل مجهز نیستند و نمی توانند نسبت به نبود تقلب در صورت های مالی اطمینان کامل فراهم کنند؛ هر چند با وقوع تقلب های گسترده در سطح شرکت ها، اعتبار حرفه حسابرسی نیز مورد سوال قرار گرفت. بنابراین حرفه حسابرسی ملزم شد راهی برای مقابله با این انتقادهای پیدا کند (پهلوان و همکاران، ۱۴۰۳). با این وجود، هیچ استاندارد نمی تواند اطمینانی کامل برای کشف تقلب را فراهم کند. از همان دهه های گذشته در استاندارد ها و کتب حسابرسی به لزوم توجه حسابرسان به احتمال وجود تقلب در ثبت و گزارشگری مالی تاکید می شد. هر چه زمان پیش رفت خصوصا بعد از فروپاشی شرکت های بزرگ از سال ۲۰۱۱ به این سو، حسابرسی تقلب توجه ویژه ای را جلب کرد به طوری که هم اکنون در بسیاری از دانشگاه های معتبر جهان دروس مربوط به حسابرسی تقلب تدریس می شود (وود و همکاران^۲، ۲۰۲۱). نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش یونیار و هاناواتی^۳ (۲۰۲۴)، ابوح^۴ (۲۰۲۳) و عیسی خانی خانسری و همکاران (۱۴۰۱) مطابقت دارد. پیشنهاد می شود با تقویت ویژگی های مثبت روانشناسی نظیر هوش هیجانی می توان رعایت اخلاق در حرفه حسابداری را در بین دانشجویان توسعه داد تا منجر به کاهش تقلب شود. افزایش دروس اخلاقی در مباحث دانشگاهی و برگزاری همایش هایی در طول دوره تحصیل دانشجویان می تواند در پیش گیری از رسوایی های مالی و رعایت استقلال و بی طرفی در حرفه حسابداری نقش مهمی ایفا می کند و به نوبه خود باعث بهبود اخلاق حرفه ای در حسابداری و در نتیجه ارتقای سلامت اخلاقی خواهد شد. استفاده از نتایج این پژوهش اطلاعات سودمندی را در خصوص عوامل رفتاری و شخصیتی موثر بر تقلب در بین حسابداران را در اختیار مخاطبان آن قرار می دهد این نتایج می تواند در برنامه ریزی برای تدوین اصول اخلاقی حرفه حسابداری و سیاست گذاری در استقرار اخلاق حرفه ای مناسب در این حرفه مورد استفاده قانون گذاران و دانشجویان قرار گیرد. به نهادهای نظارتی و حرفه ای همچون سازمان حسابرسی و وزارت علوم و انجمن حسابداران رسمی پیشنهاد می گردد که دانشجویان رشته های حسابداری و حسابرسی را به تعیین خط هشدار معین و امن برای افشاگری تقلب ملزم نمایند. همچنین به پژوهشگران پیشنهاد می شود که

^۱ - Davia

^۲ - Wood et al

^۳ - Youniar & Hnawati

^۴ - Obob

در آینده به بررسی عوامل فردی همچون هراس اجتماعی، تفاوت های ادراکی و جامعه پذیری و دیگر عوامل درون سازمانی و برون سازمانی از جمله رضایت شغلی، اخلاق سازمانی و فرهنگ سازمانی بپردازند. پیشنهاد می گردد با توجه به بافت اجتماعی ایران به بررسی تمایزی پیاده سازی عدالت و نقش سیاست های تشویقی و حمایتی در راستای کاهش تقلب پرداخته می شود.

فهرست منابع

- اسدیان اوغانی اصغر، کریمی شالقونی منصوره. (۱۴۰۲). تحلیل نقش هوش هیجانی، هوش اجتماعی و مسئولیت پذیری اجتماعی حسابرسان بر خوانایی گزارش حسابرسی. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری؛ ۸ (۱۵): ۲۹۷-۳۳۷
- پهلوان، ابوالقاسم، سعیدی، حمید، محمدعلی عبدالوند، حمیدرضا سعیدنیا. (۱۴۰۳). ارائه الگوی برندسازی شخصی افراد کارآفرین در راستای افزایش سودآوری صنعت خودرو کشور مبتنی بر نظریه داده بنیاد: اقتصاد مالی، ۱۹ (۷۰)، ۳۳۱-۳۵۴.
- براتی معصومه، مرادی مهدی، نوغانی دخت بهمنی محسن. رابطه بین رویکرد اخلاقی نسبی گرایی، رضایت شغلی و ماکیاولی گرایی بین جامعه حسابداران و حسابرسان. فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری. ۱۳۹۶؛ ۲ (۴): ۳۷-۶۷
- بنی مهد، بهمن (۱۳۹۲) مطالعه ماکیاولیسم میان دانشجویان رشته حسابداری و حسابداران شاغل در حرفه، همایش حسابداری ارزشی، دانشکده علوم اقتصادی دانشگاه خوارزمی
- بنی مهد، بهمن و پشمی تبار، نگار (۱۳۹۳) رابطه فرصت طلبی و تقلب تحصیلی در دانشجویان حسابداری، مجله اخلاق در علوم و فن آوری شماره ۲ صص ۴۱-۴۸
- خسرو آبادی، طاهره (۱۳۹۵) جهت گیری اخلاقی و تمایل به دریافت رشوه: شواهدی از بخش خصوصی حسابداری، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۱۷ صص ۱۳-۲۳
- چغانه، وقفی، سیدحسام. (۱۴۰۰). تحلیل تاثیر تحصیل در رشته حسابداری بر هوش هیجانی و مسئولیت پذیری و وسواس. مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری، ۳۰ (۷)، ۵۹۳-۶۰۸.
- خوشبخت، ا.، تائبی نقندری، ا.، زینلی، ح.، حدیث. (۱۴۰۱). دینداری، اخلاق حرفه ای حسابداران و تقلب های گزارشگری مالی. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴ (۵۳)، ۲۲۳-۲۵۴.
- رفاهی بخش، سمانه، بنی مهد، بهمن، خردیار سینا و اوشک سرایی، مریم (۱۳۹۷) عواطف فردی و رفتار مدیریت سود: آزمون از نظریه روانشناسی مثبت گرا، دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، سال سوم، شماره ششم، صص ۲۴۱-۲۵۴
- شعبان، رضوان، بنی مهد، بهمن، رویایی، رمضانعلی. (۱۳۹۶) اثر محافظه کاری اجتماعی و ماکیاولیسم بر استقلال حسابرس، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ششم، شماره ۲۲، صص ۷۵-۸۶

مشهدی، علی (۱۳۸۲) نظریه ذهن: رویکردی جدید به روانشناسی تحولی. تازه های علوم شناختی. سال ۵. شماره ۳: ۷۰-۸۳

میرزاپور آل هاشم، سید محمد جعفر، عباسی، ابراهیم (۱۳۹۵) رابطه تعهد حرفه ای و ماکیاولیسم در میان دانشجویان رشته حسابداری دانشگاه های آزاد اسلامی شهر تهران و کرج، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۱۸، صص ۱۱۹-

رضازاده فرزانه، رضایی فرزین، حمیدی ناصر (۱۳۹۹). تاثیر خودکارآمدی، منبع کنترل و ویژگی های تاریک شخصیت بر گزارشگری مالی متقلبانه. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری؛ ۵ (۱۰): ۱۳۱-۱۶۷
نعمتی، علی، سارا، حسنی، محمد جواد دودانگه قره آقاجی. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر اهرم مالی و عدم تقارن اطلاعاتی بر رفتار سرمایه گذاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران: اقتصاد مالی، ۱۸ (۶۸)، ۴۰۵-۴۲۶.

مرادی، م.، افشار ایمانی، ی. ا.، یگانه السادات. (۱۳۹۶). رابطه بین هوش هیجانی، هوش معنوی و عملکرد حسابرس. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۹ (۳۵)، ۴۱-۶۴.

عیسی خانی خانسری، خردیار، سینا، بنی مهد. (۱۴۰۱). تأثیر ماکیاولیسم و هوش هیجانی بر جهت گیری اخلاقی دانشجویان حسابداری دوره تحصیلات تکمیلی: آزمون نظریه ذهن. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۱ (۴۳)، ۱-۱۱.

رضا قلی زاده، مهدیه، مجیدآقایی، سمانه، شعبان زاده. (۱۴۰۳). رفتار گله ای صنایع در تصمیم گیری های مالی: اقتصاد مالی، ۱۹ (۷۰)، ۷۷-۱۰۰.

Amriza, Y., Lubis, M., & Putra, R. Y. (2023). The Effect Of Emotional Intelligence, Spiritual Intelligence, and Locus Of Control On The Tendency Of Accounting Fraud.

Almagtome, A., & Abo-aljun, B. A. (2023). The influence of behavioral dimensions on the propensity of accountants to commit accounting fraud: A psychological perspective. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(4s), 421-429.

Akers, M. D., Porter, G.L. (2003). Your EQ skills: Got what it takes? *Journal of Accountancy* 195 (3):65-70.

Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., & Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side? *Personality and Individual Differences*, 43(1), 179-189

Bagozzi, R.P., Verbeke, W.J., Dietvorst, R.C., Belschak, F.D., Berg, W.E., Rietdijk, W.J., (2013) Theory of Mind and Empathic Explanations of Machiavellianism: A Neuroscience Perspective, *Journal of Management*, 39 No. 7 : 1760-1798

Beck, J., and H. Halim. (2008) Undergraduate internships in accounting: What and how do Singapore interns learn from experience? *Accounting Education: An International Journal* 17 (2): 151-172.

Belschak, F. D., Den Hartog, D. N., & de Hoogh, A. H. B. (2018). Angels and demons: The effect of ethical leadership on Machiavellian employees' work behaviors. *Frontiers in Psychology*, Vol.9: 1-13

Bianchi, R., Mirkovic, D., (2020) Is Machiavellianism associated with depression? A cluster-analytic study *Personality and Individual Differences*, Vol 152(1) : 1-5

- Blanthorne, C., S. Bhamornsiri, and R. E. Guinn. 2005. Are technical skills still important? The CPA Journal 75 (3): 64–65.
- Bradberry, , and Greaves, J., (2005). Emotional intelligence (skills and tests). Translation by Ganji, M., Tehran: Savalan Publishing.: 64-69
- Christie, R., & Geis, F. (1970) Studies in Machiavellianism. New York: Academic Press : 339–358
- Cook, G. L., D. Bay, B. Visser, J. E. Myburgh, and J. Njoroge. 2011. Emotional intelligence: The role of accounting education and work experience. Issues in Accounting Education 26 (2): 267–286.
- M. R, (2018) "The impact of emotional intelligence on ethical judgment", Journal of Management Development, (37)6: 503-511
- De Hooge, I. E., Breugelmans, S. M., & Zeelenberg, M. (2008). Not so ugly after all: When shame acts as commitment device. Journal of Personality and Social Psychology, 95(4), 933–943.
- D'Souza , M.F., De Lima, G.S.F., (2015) The Dark Side of Power : The dark Triad in Opportunistic Decision- Making , ASAA Journal - Advances in Scientific and Applied Accounting, 8(2) . PP. 135-156
- Esmond-Kiger, C., M. L. Tucker, and C. A. Yost. (2006) Emotional intelligence: From the classroom to the workplace. Management Accounting Quarterly 7(2): 35.
- Forsyth, D. R., (1980), 'A Taxonomy of Ethical Ideologies', Journal of Personality and Social Psychology 39(1): 175-184.
- Enachescu, J., Olsen, J., Kogler, C., Zeelenberg, M., Breugelmans, S.M., Kirchler, E., (2019) The Role of Emotions in Tax Compliance Behavior: A Mixed-Methods Approach, Journal of Economic Psychology , Vol.74 : 1-16
- Gupta, S. (2010). A Multidimensional Ethics for Indian Managers' Moral Decision Making. Electronic J. Bus. Ethics Organ. Stud., 15(1), 5-14
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2005). Psychopathy, Machiavellianism and narcissism in the Five-Factor model and the HEXCO model of personality structure. Personality and Individual Differences, 38, 1571-1582.
- Lobo, G., Bo, Q., Wang, C., Zhou, J., (2019) CEO Sensation Seeking and Financial Reporting Quality , Hawai'i Accounting Research Conference (HARC) ,University of Hawai'i at Monoa <http://hdl.handle.net/10125/59297>
- Manna, D. R., Bryan, L.D., G. (2009) Professors and practitioners' perceptions of the need for accountants to possess emotional intelligence. Economics and Organization of Enterprise 3 (1): 17–33.
- Mesmer-Magnus, J., C. Viswesvaran, J., Deshpande, Emotions, Ethics and Decision-Making Research on Emotion in Organizations, ,:10 (4)225 - 239
- Murphy, P.R., (2012) Attitude, Machiavellianism and the rationalization of misreporting, Accounting, Organizations and Society 37 ,242–259
- Pruysersa, S., Blaisb ,J., Chen , P.G., (2019) Who makes a good citizen? The role of personality , Personality and Individual Differences 146 :99–104
- J., Chaturvedi, S., Narayanan, J., Kudesia, R.S., (2019) Leader Mindfulness and Employee Performance: A Sequential Mediation Model of LMX Quality, Interpersonal Justice, and Employee Stress , Journal of Business Ethics , Vol: 160(3) : 745–763
- Ruiz-Palomino , P., Bañón-Gomis , A., Linuesa-Langreo, J., (2019) Impacts of peers' unethical behavior on employees' ethical intention: Moderated mediation by Machiavellian orientation , Business Ethics: A European Review , 28(2) : 185-205
- Rozell, E. J., C. E. Pettijohn, and R. S. Parker(2002) An empirical evaluation of emotional intelligence: The impact on management development. The Journal of Management Development 21 (4): 272–289.
- Shafer, W. E., & Wang, Z., (2018) Machiavellianism, social norms, and taxpayer compliance Business Ethics: A European Review , 27 , 42–55

- Goleman, D. (1998), "Working with Emotional Intelligence", New York: Bantam BBooks.
- Ibrahim, S.Y. and Bukar, H.M. (2021), "Thickly populated and abundant resources but struggling with development: the Case of Nigeria", *Theoretical Economics Letters*, Vol. 11 No. 3, pp. 643-647.
- Oboh, C. S. (2023). Emotional intelligence and fraud tendency: a survey of future accountants in Nigeria. *European Journal of Management Studies*, 28(1), 3-22.
- Fernandhytia, F., & Muslichah, M. (2020). The effect of internal control, individual morality and ethical value on accounting fraud tendency. *Media Ekonomi Dan Manajemen*, 35(1), 112-127.
- Ratmono, D. and Frendy (2022), "Examining the fraud diamond theory through ethical culture variables: a study of regional development banks in Indonesia", *Cogent Business and Management*, Vol. 9 No. 1, 2117161,
- Wood, H., Keatinge, T., Ditcham, K. and Janjeva, A. (2021), "The silent threat: the impact of fraud on UK national security", RUSI Occasional Paper, January, pp. 1-56
- Yuniar, T., & Hanawati, H. (2024). Emotional Intelligence and the Propensity to Cheat: A Survey of Future Accounting Students in Indonesia. *Jurnal Indonesia Sosial Sains*, 5(08).
- Yang, L., Brink, A.G. and Wier, B. (2018), "The impact of emotional intelligence on auditor judgment", *International Journal of Auditing*, Vol. 22 No. 1, pp. 83-97.

**Presenting a Model of the Effect of Emotional Intelligence
and Academic Intelligence on the Tendency to Fraud with an
Emphasis on Future Accountants**

Aref Pourasdollah¹
M.Hamed Khanmohammadi²

Received: 2026-Jan-05

Accepted: 2026-Mar-07

Abstract

The aim of this study is to present a model of the effect of emotional intelligence and academic intelligence on the tendency to Fraud, with an emphasis on future accountants. The statistical population of the present study is accounting students at Damavand Azad University, and the statistical sample is determined based on the Cochran formula as ۲۲۸ students at the associate-bachelor, master's, and doctoral levels of accounting. The method of the present study is qualitative, conducted in the form of a survey and questionnaire distribution. The results of the research hypothesis test showed that emotional intelligence has a positive and significant relationship with the tendency to Fraud. academic intelligence has a negative and significant relationship with the tendency to Fraud. gender has no significant relationship with the tendency to Fraud. religion has no significant relationship with the tendency to Fraud. income has no significant relationship with the tendency to Fraud.

Keywords: Emotional Intelligence, Academic Intelligence, Tendency to Fraud, Future Accountants

JEL Classification: G41, D82, G13

¹ - Department of Accounting, Dam.C. ,Islamic Azad University, Tehran, Iran. Aref.pourasdollah@iau.ir

² - Department of Accounting, Dam.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran, (Corresponding Author).*
khanmohammadi.mh@iau.ac.ir

